УДК 002:004.738.5

Дмитро Карпюк,
викладач Рівненського державного гуманітарного університету

МЕРЕЖЕВІ ДОКУМЕНТИ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА ЯК ОБ'ЄКТ ДЕПОНУВАННЯ

У статті розглянуто можливості депонування електронних документів, представлених в соціально-мережевих структурах.

Узагальнюються наявні критерії відбору електронних ресурсів із урахуванням особливостей мережевих документів, представлених у соціальних медіа. Сформовано перелік груп електронних ресурсів, які є об'єктом депонування. Розроблено класифікацію мережевих документів, представлених у соціальних медіа. Запропоновано для моніторингу мережевих документів соціальних медіа, що підлягають архівуванню в бібліотеках та депонуванню, застосовувати показники інтенсивності їх використання. Висунуто пропозицію щодо формування тематичних баз даних посилань на медіа-ресурси з подальшим їх депонуванням на базі обласних універсальних наукових та публічних бібліотек.

Ключові слова: мережевий документ, соціальні медіа, соціально-мережеві ресурси.

Активне використання інформаційно-комунікаційних технологій в умовах сьогодення зумовлює появу та стрімкий розвиток соціальних мережевих структур, які переформатовують суспільні соціальні та економічні відносини. Перетворення традиційного типу відносин в інформаційному суспільстві передбачає формування та активне використання соціальних мережевих інформаційних ресурсів, які крім інструменту перетворення комунікацій відіграють роль розповсюджувача різнорідної інформації.

Змістове наповнення інформаційних ресурсів соціальних мереж формується залежно від професійних та особистих інтересів користувачів, колективів або соціальних спільнот, що існують в інтернет-середовищі. Зауважимо, що значною частиною всього обсягу інформаційних ресурсів соціальних медіа Інтернету є навчальні, науково-інформаційні та інші види суспільно значущих ресурсів, широко представлені різнотипними мережевими документами. Тому з погляду формування розподіленого документного фонду Національної електронної бібліотеки України мережеві документи, представлені в середовищі соціальних медіа,

викликають інтерес як об'єкт депонування з метою якнайповнішого збереження суспільного документного ресурсу.

Формування та комплектування фондів мережевих інформаційних ресурсів, які представлені в національному сегменті мережі Інтернет, є складним процесом, що потребує розроблення ефективних моделей архівації електронних інформаційних ресурсів. Процедурі оброблення мережевих документів та проблемі архівування інформаційних ресурсів комп'ютерних мереж присвячені праці багатьох бібліотекознавців, зокрема В. Копанєвої, А. Соляник, І. Антоненко, О. Баркової, О. Джиго, М. Сенченко, І. Багрової та ін.

Слід зауважити, що дослідження вищезазначених науковців розкривають аспекти архівування електронних інформаційних ресурсів, які представлені в мережі Інтернет як закінчений інформаційний продукт, не акцентуючи увагу на динамічних інтернет-документах, що є результатом діяльності користувачів мережі і кількість яких у мережевому документному потоці постійно зростає.

Мета статті – розробити класифікацію мережевих документів, представлених у соціальних медіа, та навести рекомендації щодо організації їх депонування.

Архівування електронних документів у бібліотеці ми розуміємо як їх оброблення та збереження у фондах бібліотеки з можливістю подальшого депонування. Депонування – це розміщення електронних версій збережених документів у глобальних інформаційних мережах для організації безкоштовного доступу.

Основними критеріями відбору електронних документних ресурсів, що підлягають архівуванню в бібліотеках та депонуванню, у вітчизняній і світовій практиці визначені ознаки наукової, історичної або культурної цінності ресурсу. До них належать: відображення ресурсом національних особливостей держави, якість поданої інформації, тематика, авторство і мова. Крім того, загальновизначеними підходами до архівування електронних інформаційних ресурсів Інтернету в бібліотеках є:

- вибіркове збирання електронної інформації;
- архівування національних сегментів мережі Інтернет;
- формування фондів у межах отриманих обов'язкових примірників;
- збереження ресурсів усього інтернет-середовища [9, с. 181].

Враховуючи межі охоплення національного домену Інтернету, об'єктом депонування мають стати:

· офіційні сайти органів державної влади та управління, провідних громадських об'єднань, політичних партій, відомих діячів політики, мистецтва, науки і культури;

· електронні бібліотеки та інституційні депозитарії;

· архіви загальнодержавних газет та електронні наукові журнали [7, с. 27].

Наведений вище перелік електронних ресурсів Інтернету представлений у соціальних медіаструктурах як допоміжне джерело пошуку інформації для користувачів мережі.

Слід наголосити на складності архівування електронних ресурсів, представлених у соціальних медіа, що зумовлено такими факторами:

· більшість популярних в українському сегменті Інтернету ресурсів є власністю іноземних компаній, які у своїй діяльності на території України користуються власними правилами і законодавством тих країн, де розташовані їх офіси [8, с. 237]. Тому в соціальних медіа, які обслуговують світові інтернет-сервіси, контент не завжди представлений відповідно до вимог українського законодавства. Проблеми морального й правового характеру, які виникають навколо окремих ресурсів соціальних мереж та їх сторінок, дуже часто впливають на інтереси учасників інформаційних відносин. В умовах відсутності чітко визначених норм використання різноманітного тематичного контенту (зокрема і забороненого) переважна більшість авторів ресурсів соціальних медіа не звертають увагу при розміщенні та розповсюдженні інформації на вимоги силових структур, контролюючих фінансових і правоохоронних органів. У результаті архівування таких ресурсів з подальшим розміщенням посилань на них у фондах бібліотек є, на наш погляд, неправомірним;

· різноманітність і складність структури соціальних медіа та динамічність інтернет-ресурсів ускладнюють межі ідентифікації електронних документів соціальних мереж як об'єкта депонування. Різноманіття техніко-технологічних особливостей соціально-мережевих ресурсів формує або надто загальне їх трактування, або, навпаки, – дуже детальне. Це відповідно впливає на методологію відбору електронних документів та може призвести до відсутності мережевих інформаційних ресурсів як окремих складових бібліотечних фондів;

· значна активність користувачів щодо формування мережевих документів у соціальних медіа не виключає того, що деякі користувачі, які є виробниками суспільно значущої інформації, можуть не мати достатньої

кваліфікації в обраній тематиці. Це зі свого боку не гарантує якості багатьох ресурсів. Тому під час формування вітчизняних інформаційних баз, яке спрямоване на досягнення максимальної ресурсозаощадливості й уникнення дублювання у процесі оброблення документів, актуальним питанням стає методологія фільтрації контенту соціальних мереж.

Спробуємо ідентифікувати мережеві документи соціальних медіа як об'єкт депонування. Отже, соціальні мережі слід розглядати як технологічні комплекси, що забезпечують організацію і керування обміном електронною інформацією між суб'єктами соціальних відносин, а саме «горизонтальну комунікацію» зацікавлених у такому обміні користувачів, об'єднаних спільними інформаційними інтересами або потребами [8, с. 21].

До соціальних мережевих структур середовища Інтернету відносять: блоги, мініблоги (Twitter, Tumbir, Blogger, LiveJournal, LiveInternet, Diary, Bigmir, Meta, Hiblogger); соціальні мережі (MySpace, Google+, Facebook, «Одноклассники», «ВКонтакте»); інтернет-відеосервіси (Hulu, YouTube); фотосервіси (Fliekr, Picasa). Можливість мережевої взаємодії є найбільш ефективним способом агрегації інформаційних ресурсів. Крім того, обмін інформацією між користувачами стимулює створення мережевих документів.

Аналіз контенту соціальних медіа та публікацій з теорії депонування мережевих інформаційних ресурсів [1; 8; 5] дає змогу нам сформувати перелік груп електронних ресурсів у соціальних медіа, які можуть стати об'єктом депонування:

· персональні соціально-мережеві ресурси українських політичних, громадських діячів, науковців, діячів культури та мистецтва;

· соціально-мережеві ресурси (будь-якою мовою), змістове наповнення яких формують відомості про публічну діяльність або досягнення українських політичних, громадських діячів, науковців, діячів культури та мистецтва, авторами яких можуть бути як українці, так і іноземці;

· соціально-мережеві ресурси урядових, громадських, науково-дослідницьких організацій чи об'єднань різних форм власності, що функціонують на території України;

· соціально-мережеві інформативні ресурси з певних галузей знань українською мовою або ресурси, авторами яких є українці, українські установи, заклади, організації та об'єднання, або іноземні організації, предметом діяльності яких є Україна;

· соціально-мережеві ресурси наукових видань, телевізійних чи радіопрограм будь-якими мовами, які публікуються на території України.

Ці групи мережевих ресурсів у соціальних медіа здебільшого представлені документами, змістове наповнення яких формують користувачі мережі, тобто саме вони оновлюють структуру та корегують обсяг інформації, розміщеної на електронному ресурсі. Така особливість електронних ресурсів соціальних медіа зумовлена використанням систем управління контентом, що є програмним комплексом для створення, редагування, керування та представлення веб-сторінок [6]. Організацію управління контентом доцільно ототожнювати із системою управління документами, оскільки крім функцій представлення і оновлення інформації вони реалізують функції збереження, редагування та публікації мережевих документів. Продуктом роботи таких систем у соціальних медіа є документи-сценарії. На нашу думку, треба використати окремі поняття сфери веб-програмування, щоб класифікувати ці документи за способом генерації (створення) на види, описані нижче.

· Мережеві документи, що створюються за запитом користувача. Вони є електронними ресурсами, зміст і структура яких формуються базою даних на основі запиту користувача. При цьому використовують змістову базу даних соціальної медіасистеми та базу даних шаблонів для формування структури документа. Прикладом таких документів є електронні ресурси персональних блогів та мікроблогів.

· Документи, які створюються у результаті редагування змісту та корегування структури електронного ресурсу. Це – мережеві документи, які формуються в результаті дій користувача, спрямованих на оновлення даних або корегування їхньої структури. Цей вид документів широко представлений у соціальних медіа, які передбачають обговорення та обмін думками, зокрема форуми та проекти, спрямовані на формування віртуальних спільнот.

· Змішані мережеві документи. Це електронні ресурси соціальних медіа, які формуються внаслідок поєднання процесів корегування та запитів на формування нових інформаційних ресурсів. Цей вид документів дуже розповсюджений, представлений як електронні ресурси соціальних мереж, інтернет-відеосервісів та фотосервісів.

Слід зауважити, що в українському інтернет-середовищі наявний окремий потужний сегмент соціальних медіа, який прийнято називати автономною блогосферою. Автономний блог – це сегмент соціальних

медіа, який формується окремою особою або групою осіб, зміст та структура якого знаходиться під керівництвом власника (автора), а не інтернет-служби, що забезпечує розміщення та функціональність ресурсу на власній блог-платформі [2]. На відміну від поширеної практики використання найвідоміших хостингів (Twitter, Tumbir, Blogger) або створення блогів для своїх авторів («Українська правда», «ЛігаБізнесІнформ», «Кореспондент»), автономні блоґи зазвичай створюють користувачі на базі власних проектів за допомогою безкоштовних систем управління контентом (WordPress, MovableType, e2, PMachine, InTerra) [10]. Перевагами автономного блогу є використання мережевого ресурсу як майданчика для розміщення власних робіт та демонстрації досягнень користувачів мережі, які ще не мають достатнього визнання.

З урахуванням особливостей самостійності окремих видів ресурсів соціальних медіа у процесі депонування, на нашу думку, доцільно використати підходи до відбору електронних документів, які сформувалися в бібліотечно-інформаційній практиці. Зокрема, для цього виду мережевих документів, які представлені у мережі як «відкритий контент», найбільш доцільним є застосування автоматичного збирання мережевих документів. Під автоматичним збиранням мережевих документів розуміють процес фіксації електронних документів мережі у певний проміжок часу [3, с. 183]. Процес автоматичного збирання здійснюється пошуковими роботами, які аналізують змістове наповнення ресурсу із подальшим занесенням посилань на нього в індексну базу.

У більшості випадків ресурси соціальних медіа містять розширений набір метатегів, який дозволяє значно збільшити ймовірність виявлення ресурсу в автоматизованому режимі. Метатеги формують директиви пошуку та оновлення сайту. Ця службова інформація використовується пошуковими програмами для деталізації пошуку. Недоліком такого способу виявлення мережевих документів є відсутність можливості каталогізації та здійснення бібліографічного обліку в автоматизованому режимі.

Використовуючи сучасний досвід фільтрації контенту мережевих інформаційних ресурсів, окреслимо перелік ресурсів, що не будуть підлягати депонуванню в бібліотеках [8, с. 190–191]:

· ресурси соціальних мереж, що містять контент, який блокується з міркувань національної безпеки: соціально-мережеві ресурси екстремістських, сепаратистських і терористичних рухів, ресурси онлайн-шахраїв та фінансових пірамід тощо;

· ресурси соціальних медіа, що зачіпають економічні інтереси – сайти, які порушують право на інтелектуальну власність, зокрема файлообмінні сайти, торент-трекери.

Під час організації архівування мережевих документів, представлених у соціальних медіа, слід ураховувати показники інтенсивності використання мережевих інформаційних ресурсів. Для цього варто використовувати спеціалізовані інформаційні сервіси, що забезпечують виявлення наукової інформації. Серед них можна відзначити наукометричні бази даних Google Scholar, SkyVerse Scopus, Web of knowledge, Microsoft Academic Search, Alexa Rating, «Яндекс ТІЦ», що визначають індекс цитування [4]. Вищезазначені сервіси пошуку наукової інформації містять, крім відомостей про об'єкт рейтингу посилання, не лише на його мережевий інформаційний ресурс, але і посилання на його представництво в системах соціальних медіа (соціальних мережах та блогах). Це дає змогу автоматизувати збирання посилань та сформувати індексну базу соціально-мережевих ресурсів із можливістю подальшого їх архівування. Крім цього, для виявлення тематичних соціально-мережевих ресурсів варто використати наукометричні бази даних та рейтинги, сформовані провідними галузевими та регіональними бібліотеками, інформаційними центрами та навчальними закладами України.

Для здійснення більш об'ємного моніторингу мережевих документів, представлених у соціальних медіа, крім залучення, з одного боку, суб'єктів системи документальних комунікацій (провідних бібліотек, інформаційних центрів, наукових установ та навчальних закладів), слід налагодити, з іншого боку, співпрацю з інформаційними службами органів державної влади та управління, провідних громадських об'єднань, політичних партій, відомими діячами політики, мистецтва, науки і культури для отримання чітких відомостей про використання ними соціальних медіа-ресурсів, зокрема:

· наявності персональних представництв у соціальних мережах;
· наявності тематичних ресурсів у соціальних мережах;
· наявності тематичних блогових платформ;
· наявності веб-платформ для розміщення публічної інформації з подальшим її обговоренням.

Обмін такою інформацією забезпечить виявлення соціально-мережевих ресурсів та подальшу їх селекцію, тобто відбір відповідно до критеріїв якості, таких як освітня, наукова або культурна цінність документа.

Структурні елементи бібліотечної системи, у межах яких

організовується формування тематичних галузевих архівів глобальних комп'ютерних мереж, на нашу думку, повинні звернути увагу на ресурси соціальних медіа. Останні переважно підпадають під категорії електронних ресурсів обов'язкового депонування та довготривалого зберігання.

Враховуючи складність структури та непостійність мережевих документів у системі соціальних медіа, першочерговим завданням бібліотеки є формування сховища даних, яке буде містити відомості щодо науково-інформаційного потенціалу ресурсів кожного з видів соціальних мереж із зазначенням можливості повнотекстового збереження. Після цього, чітко визначивши об'єкти депонування, в основу розширення національних архівів за рахунок ресурсів соціальних медіа доцільно покласти розроблені раніше принципи корпоративної підготовки тематичних складників із централізованим формуванням довідково-пошукового апарату з повнотекстовим індексуванням наявних масивів інформації [5, с. 19].

Формування тематичних баз даних посилань на медіа-ресурси з подальшим їх депонуванням, на нашу думку, слід проводити на базі обласних універсальних наукових та публічних бібліотек, зокрема:

· обласні універсальні наукові бібліотеки можуть долучитися до формування депозитаріїв соціально-мережевих ресурсів урядових, громадських, науково-дослідницьких організацій, соціально-мережевих ресурсів наукових видань, телевізійних чи радіопрограм будь-якими мовами, які публікуються на території регіону;
· публічні бібліотеки можуть формувати депозитарії персональних соціально-мережевих ресурсів публічних діячів; ресурсів (будь-якою мовою), змістове наповнення яких складають відомості про публічну діяльність або досягнення українських діячів; соціально-мережевих інформаційних ресурсів з певних галузей знань українською мовою; ресурсів, авторами яких є українці або предметом діяльності яких є Україна.

Підсумовуючи, необхідно наголосити на складності визначення доцільності архівування електронних ресурсів, представлених у соціальних медіа. Це зумовлено такими факторами, як різноманітність і складність структури соціальних медіа та динамічність мережевих документів, які їх формують. Тому методи відбору документів у процесі депонування слід удосконалювати, зосередивши увагу на техніко-технологічних особливостях соціально-мережевих ресурсів.

Список використаних джерел

1. *Антоненко І. П.* Електронні ресурси як об'єкт каталогізації: історія питання, термінологія, форматне забезпечення / І. П. Антоненко, О. В. Баркова // Бібл. вісн. – 2004. – № 2. – С. 11–22.

2. Автономный блог [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://ru.wikipedia.org/wiki/ВВ%D0%BE%D0%B3. – Загл. с экрана.

3. *Джиго А. А.* Бытование электронных документов в библиотечно-информационной среде / А. А. Джиго // Румянцевские чтения – 2013 : материалы Междунар. науч. конф. (16–17 апр. 2013) : [в 2 ч.]. – Ч. 1. – М. : ФГБУ «Рос. гос. б-ка» : Пашков дом, 2013. – С. 181–185.

4. *Кравцов Г. М.* Наукометрические базы данных / Г. М. Кравцов, М. А. Винник [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.kspu.edu/.../Доклад%20Кравцов,Винник_%20Семинар_130121.../. – Загл. с экрана.

5. *Копанєва В. О.* Архівування науково-інформаційних ресурсів Інтернету : основні концептуальні положення / В. О. Копанєва // Бібл. вісн. – 2005. – С. 14–19.

6. *Савельева Н.* Системы управления контентом / Н. Савельева [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.osp.ru/os/2004/04/184166/. – Загл. с экрана.

7. *Соляник А. А.* Обов'язковий примірник мережевого документа як гарантована форма постачання Національної електронної бібліотеки / А. А. Соляник // Бібл. вісн. – 2013. – № 6. – С. 25–29.

8. *Онищенко О. С.* Соціальні мережі як чинник розвитку громадського суспільства / С. О. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013. – 250 с.

9. *Онищенко О. С.* Тенденції впливу глобального інформаційного середовища на соціокультурну сферу України / С. О. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013. – 224 с.

10. *Пермяков А.* Механизмы для ведения блога / А. Пермяков [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://hostinfo.ru/articles/565. – Загл. с экрана.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2015 р.

UDC 002:004.738.5

Dmytro Karpiuk,
Researcher of the department of Library science and bibliography Rivne State Humanitarian University

Network documents of social medias as object of depositing

The availability of electronic resources of public significance in the Internet structure as social media conditions their studying necessity as the depositing object. The selection criteria of electronic documents supply being subject to archiving in the libraries and depositing are treated purposely. Article sums up the existing selection criteria of electronic supply considering the network documents features represented in social media. The list of electronic resources as the depositing object was formed. The network documents classification represented in social media was elaborated. They proposed to apply the indices the rates of their employment for monitoring network documents of the social media being subject to archiving in the libraries and depositing. They made a motion about forming subject bases of the following links to media resources for depositing them in the regional wide scientific and public libraries.

Keywords: network document, social medias, social network resources.

УДК 002:004.738.5

Дмитрий Карпюк,
преподаватель Ровенского государственного гуманитарного университета

Сетевые документы социальных медиа как объект депонирования

Наличие общественно значимых электронных ресурсов в структуре социальных медиа сети Интернет обуславливает их изучение как объекта депонирования. Для этого разрабатываются критерии отбора электронных документных ресурсов, подлежащих архивированию в библиотеках и депонированию. В статье обобщаются существующие критерии отбора электронных ресурсов с учетом особенностей сетевых документов, представленных в социальных медиа. Сформирован перечень групп электронных ресурсов, являющихся объектом депонирования. Разработана классификация сетевых документов, представленных в социальных медиа. Предложено для мониторинга подлежащих архивированию в библиотеках и депонированию сетевых документов социальных медиа применять показатели интенсивности их использования. Выдвинуто предложение по формированию тематических баз данных ссылок на медиа-ресурсы с последующим их депонированием на базе областных универсальных научных и публичных библиотек.

Ключевые слова: сетевой документ, социальные медиа, социально-сетевые ресурсы.